

امامان معصوم علیهم السلام

شایسته‌ترین ترجمان قرآن

(۲)

در شماره گذشته به نقش ائمه معصومین علیهم السلام در تفسیر قرآن مجید پرداختیم و نمونه‌هایی از تفسیر قرآن توسط علی علیه السلام و هریک از امامان بعدی تا امام صادق علیه السلام را بر شمردیم. اینک در این شماره نمونه‌هایی از تفسیر آیات قرآن توسط ائمه بعدی مطرح می‌کنیم:

امام موسی کاظم علیه السلام هوس بازی‌ها و عیاشی‌ها و توجیه اعمال ناپسند خویش از دانشمندان سست‌ایمانی که شیفته مادیات بودند، استقبال می‌کرد. مهدی در آن سالی که وارد مدینه شد، پس از زیارت قبر پیامبر صلی الله علیه و آله با امام کاظم علیه السلام که فقیه‌ترین شخص زمان خود بود، دیدار کرد و با پیش‌کشیدن بحث حلال و حرام بودن شراب گفت: مردم می‌گویند که شراب از

حضرت موسی بن جعفر علیه السلام در مدت ۳۵ سال امامت خویش با چهار تن از خلفای عباسی، یعنی منصور دوانیقی، محمد؛ معروف به مهدی، هادی و هارون الرشید معاصر بود. زمامداری مهدی در آغاز به علت شیوه موقت ملاطفت‌آمیز و نرم‌خویانه‌اش با استقبال مردم روبه‌رو شد. وی برای

دیدگاه قرآن حرام نمی‌باشد، نظر شما در این باره چیست؟

امام رضا علیه السلام

علی بن موسی الرضا علیه السلام در یکی از مناظرات خویش در مجلس مأمون در مورد فضیلت اهل بیت علیهم السلام این آیه را تلاوت کرد: «إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا»^(۳).

مسلمانان گفتند: یا بن رسول الله! ما معنی تسلیم را فهمیدیم که باید تسلیم فرمان شما باشیم، اما چگونه صلوات بفرستیم؟

فرمود: بگوید: «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَآلِ إِبْرَاهِيمَ أَنْتَ حَمِيدٌ مُجِيدٌ».

سپس امام رضا علیه السلام خطاب به حاضرین فرمود: آیا در این سخن خلافی هست؟ گفتند: نه. در این موقع مأمون گفت: این سخن اجماعی است و هیچ اختلافی میان امت اسلام نیست. آیا در مورد آل محمد و فضیلت آنان سخنی

امام علیه السلام در پاسخ فرمودند: خداوند آن را حرام کرده است و این مطلب از دو آیه قرآن استنباط می‌شود: «يَسْتَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ...»^(۱) «درباره شراب و قمار از تو سؤال می‌کنند، بگو در آنها گناه و زیان بزرگی وجود دارد...» و «قُلْ ثَمَّ حَرَمٌ زَيْنِ الْهَوَاجِشِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ مَا بَطَّنَ وَ الْإِثْمُ وَ الْبَغْيُ...»^(۲) «بگو خداوند تنها اعمال زشت را چه آشکارا باشد و چه پنهان، حرام کرده است و هم‌چنین گناه و ستم را...».

خداوند در آیه اول، شراب را «إِثْمٌ» نامیده و در آیه دوم «إِثْمٌ» را حرام کرده است. مهدی عباسی در حالی که از پاسخ امام علیه السلام خود را مسرور نشان می‌داد، آن حضرت را تحسین کرد، سپس رو به «علی بن یقطين» کرد و گفت: «به خدا این است فتوای هاشمی».*

علی بن یقطين گفت: سپاس خدایی را که دانش را در میان شما خاندان پیامبر صلی الله علیه و آله قرار داد^(۳).

۱. بقره: ۲۱۹. ۲. اعراف: ۳۳.

* در آن زمان عنوان هاشمی، هم شامل علویان و طالبیان و هم شامل عباسیان می‌شد.

۳. بحار الأنوار، ج ۴۸، ص ۴۹.

۴. احزاب: ۵۶.

زمین در اشاعهٔ فساد تلاش می‌کنند، این است که اعدام شوند یا به دار آویخته شوند یا دست و پای آنان برعکس یکدیگر* قطع شود و یا این که از سرزمین خود تبعید گردند...».

آنان به خلیفه پیشنهاد کردند که طبق این آیه یکی از کیفرهای فوق را در مورد دزدان انتخاب کند. معتصم عباسی در همان جلسه از امام جواد علیه السلام نظر خواست. آن حضرت ابتدا از اظهار نظر خودداری کرد، اما وقتی که با اصرار خلیفه مواجه شد، نظر خود را چنین اعلام کرد: اینان در فهم و استدلال آیه خطا کردند. استنباط حکم شرعی از این آیه دقت بیشتری می‌طلبد و باید تمام جوانب مسأله در نظر گرفته شود و کیفرها نسبت به جرم‌های مختلف فرق می‌کند، زیرا این مسأله صورت‌های مختلف و احکام جداگانه دارد.

۱. اگر این راهزنان فقط راه را ناامن کرده‌اند، نه کسی را کشته و نه مال

۱. عبون اخبار الرضا، شیخ صدوق، ج ۱، ص ۱۸۵.
 ۲. سورهٔ مائده: ۳۳.
 * (چهار انگشت از دست راست و پای چپ).

روشنتر و واضح‌تر از قرآن می‌توانید بیان کنید^(۱).

امام جواد علیه السلام

امام جواد علیه السلام به عنوان پاسدار حریم وحی، علما و دانشمندان را به سوی فهم صحیح آیات قرآن راهنمایی می‌کرد. عیاشی در تفسیر خود آورده است که در زمان خلافت معتصم عباسی عوامل خلیفه عده‌ای دزد را دستگیر کرده و از مرکز خلافت در مورد چگونگی مجازات آنان خواستار دستور شدند. خلیفه در مورد این حادثه حساس، مجلس مشورتی تشکیل داد و از دانشمندان عصر کیفیت اجرای حد شرعی را در مورد آنان خواستار شد. آنان گفتند: قرآن در این مورد بهترین راهکار است. آنجا که می‌فرماید: «أَنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَاداً أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ...»^(۲).

«کیفر کسانی که با خدا و پیامبر او به جنگ و محاربه برمی‌خیزند، و در روی

دیگری را غارت کرده‌اند، مجازات آنان فقط حبس و زندان است و این همان معنای نفی ارض است.

۲. اگر راه را ناامن کرده و افراد بی‌گناهی را کشته‌اند، اما به مال دیگران تجاوز نکرده‌اند، مجازات آنان اعدام است.

۳. اگر امنیت را از راه‌های عمومی سلب کرده، انسان‌های بی‌گناه را کشته و مال مردم را نیز به غارت برده‌اند، کیفر آنان باید سخت‌تر باشد، یعنی اول دست و پایشان را به عکس هم‌دیگر قطع کنند سپس به دار مجازات آویخته می‌شوند.

معتصم این نظریه را پسندید و به عامل خود دستور داد طبق نظر امام جواد علیه السلام عمل کند^(۱).

امام هادی علیه السلام

امام هادی علیه السلام ضمن رساله مفصلی - که ابن شعبه حرانی از آن حضرت نقل کرده - بر اصالت قرآن تکیه نموده و آن را در مقام سنجش روایات و تشخیص صحیح از ناصحیح به عنوان

معیاری دقیق اعلام نمود. آن حضرت می‌فرماید: در صورتی که قرآن صحت روایتی را تأیید کند اما گروهی از امت آن را نپذیرند، باید بر صحت آن اعتراف کرد، زیرا که در اصل بر حقایق قرآن اتفاق نظر دارند. سپس به عنوان نمونه حدیث ثقلین را با توجه به آیه ولایت - براساس شأن نزولی که برای این آیه در روایات اهل سنت نقل شده - ذکر می‌کند. پس از آن درباره توضیح حدیث «لا جبر و لا تفریض بل امر بین الامرین» باز به سراغ قرآن می‌رود و با ارائه آیات متعدد و تفسیر آنها، تأیید آن را از صحت حدیث ابراز می‌دارد. امام علیه السلام در طول استدلال خود دهها آیه از قرآن که از جهتی بر جبر و از جهت دیگری به تفریض اشاره دارد، ارائه می‌کند و به تفسیر و تبیین آنها می‌پردازد و در پایان از سخنان محکم و متین حضرت علی علیه السلام در این باره به عنوان شاهد استفاده می‌کند^(۲).

۱. تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۲۱۵.

۲. جعفریان، رسول، حیات فکری و سیاسی

امامان شیعه، ص ۵۱۷، ۵۱۶.

بودم؟». خداوند نیز می‌فرماید: «كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيَتْهَا وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنْسِي»^(۲). «آیات ما چنین به تو رسید و آنها را فراموش کردی امروز هم تو فراموش شده‌ای». سپس امام عسکری علیه السلام مطالبی را به صحابی‌اش و دیگر شیعیان گوشزد کرد.

امام مهدی (عج)

یکی از نویدهایی که در دوران پس از ظهور حضرت مهدی علیه السلام به شیعیان داده شده است، احیای قرآن و تعلیم و تفسیر همگانی آن می‌باشد. حضرت علی علیه السلام فرمود: «... فَيُرِيكُمْ كَيْفَ عَدْلُ السَّيْرِ وَ يُحْيِي مِيتَ الْكِتَابِ وَ السُّنَّةِ»^(۳). «... او [مهدی] شیوه عادلانه در حکومت را به شما می‌نمایاند و کتاب خدا و سنت پیامبر را که تا آن روز متروک ماندند، زنده می‌کند».

۲. همان: ۱۲۶.

۱. طه: ۱۲۵.

۳. نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی، خطبه ۱۳۸، ص ۲۵۶.

امام حسن عسکری علیه السلام از جمله مشکلات امر به معروف و نهی از منکر در عرصه عمل، یافتن نقطه مشترک برای ورود مناسب و ارتباط کارآمد است. امام حسن عسکری علیه السلام از قرآن کریم برای تقویت ارتباط و پذیرش هدایت استفاده می‌کرد. از این‌رو در استدلال‌هایش همواره توجهی خاص به قرآن داشت. آن حضرت علیه السلام در نامه‌ای به اسحاق بن اسماعیل نیشابوری می‌نویسد: «بعضی از شما در دوران امام قبلی و در این مدت از دوران امامت من کارهایی کردید که از نظر من پسندیده و قرین استواری نبود. ای اسحاق! به یقین بدان که هر کس از این دنیا کور بیرون برود، در آخرت نیز کور خواهد بود و سخت گمراه!»

ای اسحاق! مقصودم کوری چشم نیست، بلکه نایب‌نمایی دل‌های درون سینه‌هاست و این معنای گفته خداوند در کتاب استوارش است که از قول ستمگران می‌فرماید: «رَبِّ لِمَ حَسَرْتَنِي أَعْمَى وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا»^(۱). «پروردگارا! چرا مرا کور محسور کردی در حالی که در دنیا بینا